

Go direga eng ge Taelo ya Tšhireletšo e tlotšwe?

Ge Molatofatšwa a tlola Taelo ya Tšhireletšo ka go tšwela pele go boeletša tlaišo ya mmele goba ya mantšu godimo ga gago ka tsela yeo e hlalošitšwego mathomong a tlhahli ye, o ka tsenya ngongorego seteišeneng sa maphodisa gomme wa fa lephodisa Tumelelo ya Tshwaro leo le tla go swara Molatofatšwa, ge maemo a dumelela seo.

Ge a šetše a swerwe, Molatofatšwa o tla lebana le ditatofatšo tša bosenyi e bile o tla sekišwa ka go Kgorotshoko ya Melato ya Bosenyi ka lebaka la go tlola Taelo ya Tšhireletšo.

Gopola gore, le ge e le, gore Kgorotshoko e ka hwetša gore Tumelelo ya go Swara e šomišitšwe ka bošaeadi (gore Molatofatšwa a swarwe ka ntle le toka), ka gona o ka sekišwa go ya le ka Molao. Molatofatšwa o tla tšwelela ka pele ga Kgorotshoko ya Bosenyi gore a sekišwe ka fase ga Ditatofatšo tša go tshela melawana ya Taolo ya Tšhireletšo yeo a e filwego.

E ka ba ditatofatšo tša Bosenyi di ka gogelwa morago?

Ge Molatofatšwa a šetše a swerwe ka lebaka la go se latele Taelo ya Tšhireletšo, Mokgopedi a ka se akanye go gogela morago ditatofatšo. Mosekišimogolo wa Setšhaba o na le tokelo ya go gogela morago ditatofatšo.

E ka ba nka beela Taelo ka thoko?

O ka dira kgopelo, nako efe goba efe gore Taelo e beelwe ka thoko. Le ge go le bjalo, go tšwa go Maseterata gore Taelo e ka beelwa ka thoko goba aowa. Se se tla ra gore Taelo ya Tšhireletšo e tsebagatšwa go ba ya go hloka mohola.

Go bohlokwa go ela hloko gore ka gare ga Kgorotshoko ya Molao, sephetho sa mafelelo ke sa Maseterata sa ge eba Taelo ya Tšhireletšo e ka beelwa ka thoko.

EMIŠA DINTWA TŠA KA GAE

Seo o hlokago go se tseba!

Go hwetša tshedimošo ka botlalo, o kgopelwa gore o ikopanye le:

Kgoro ya Toka le Tlhabollo ya Molaotheo
 Bolaodibogolo: Tšwetšopele ya Ditokelo tša Dihlopha tša Batho bao ba lego Kotsing.
 Mog: (012) 315 1856/4
 Fekse: (012) 315 1851
www.justice.gov.za

Fediša Dintwa tša ka Gae!

Molao wa Dintwa tša ka Gae wa 116 wa 1998 o dumelela motšwasehlabele wa tlhorišo goba dintwa tša ka gae **go nyaka Taelo ya Tšhireletšo** go Kgorotshoko ya Maserata kgahlanong le motho **yo a dirago tlhorišo**. Mohola wa Tlhahli ye o lebagane le go **fa motšwasehlabele tshedimošo** yeo a hlokago gore a tliše kgopelo ya Taelo ya Tšhireletšo go ya le ka Molao wa Dintwa tša ka Gae. Bobedi banna le basadi ba ka bonwa molato wa, gape e ka ba batšwasehlabele ba dintwa tša ka gae. Go morero wa Tlhahli ye le ge go le bjalo, re laeditše **dintwa kgahlanong le basadi** ka ge se **se bonwa gantši**.

Kgopelo ya Taelo ya Tšhireletšo

1. mongongoregi ofe goba ofe a ka no, ka mokgwa wo o beetšwego a dira kgopelo go kgorotshoko ya taelo ya tšhireletšo.
2. kgopelo e ka tlišwa motho ofe goba ofe yo a nago le kgahlego ka go boiketlo bja mongongoregi mohl. Modirelaleago goba Morutiši.
3. mofsa ofe goba ofe goba motho ofe goba ofe legatong la mofsa, a ka dira kgopelo ya taelo ya tšhireletšo.
4. kgopelo e kwa e theeletšwa ka sephiring e bile mongongoregi/moitšhireletši a ka dumelelwa go tliša batho ba go se fete ba bararo go mabaka a go fana ka thekgo.
5. taelo ya tšhireletšo e tla šoma bophelo ka moka le go ka didirišwa ka mo Repabliking ka bophara.

O ka nyaka tšhireletšo kgahlanong le mang?

1. motho yo o nyalanego le yena, e ka ba ka molao goba ka setšo;
2. molekani wa gago (e ka ba wa bong bja go swana le bja gago goba bja go fapana) yo o dulago goba o dutšego le yena, le ge le be le sa nyalana goba le ka se kgone go nyalana (ge, mohlala, yo mongwe wa lena o šetše a nyalane le motho yo mongwe);
3. motswadi yo mongwe wa ngwana wa gago goba batho bao ba ikarabelago mmogo le wena go ngwana;
4. batho bao ba tswalanego le wena ka madi, lenyalo goba kgodišo;
5. motho yo o kilego wa ratana le yena gomme la tšhepišana lenyalo ka setšo goba ka molao, go akaretša lerato la nnete goba leo le bonwago gore pele go tlo ba le thobalano la nako efe goba efe;
6. motho yo o dulago le yena goba e sego kgale le dula mmogo.

USEFUL NUMBERS

Batho bao ba le go Kgahlanong le Tlhorišo ya Basadi (POWA)	011 642 4345
Khomišene ya Ditokelo tša Botho ya Afrika Borwa	011 484 8300
Mogala wa Bophelo (LIFELINE)	011 728 1347 / 0861 322 322
Khomišene ya Tekatekano ya Bong (CGE)	011 403 7182
Bolaodi bjo bo ikemetšego bja Dingongorego (ICD)	012 320 0431
Tirelo ya Maphodiša a Afrika Borwa (SAPS)	10111
Emiša Tlhorišo ya Basadi	0800 150 150
Mogala wa Bana (Childline)	011 938 8745
FAMSA ya Bosešhaba	011 833 2057

Molato o ka fegelwa lešatšing le lengwe la tshoko go tlo theeletšwa. Mapalane wa Kgorotshoko o tla go thuša goba a go laetša motho yo a tla go thuša ka go thalathala phetolo.

Ka lešatši la theeletšo, Maserata o tla leka go tšea sephetho seo se theilwego godimo ga Diafidabiti tšeo di dirilwego ke mahlakore a mabedi. Maserata a ka botšiša o tee goba bobedi bja lena go hwetša ntlha le thito ya ditaba tše dingwe. Maserata a ka akanya go tlišetša Taelo, go beela Taelo ka thoko goba a laela gore bohlatse bja go bolelwa bo theeletšwe.

Ge Molatofatšwa a ka palela ke go tšwelela pele ga Theeletšo ya Molao e bile o ena le bohlatse bja gore Taelo ya Tšhireletšo o e filwe (Tirelo ya Poelo), Maserata o tla dira taelo gore e be ya bofelo.

Ge Maserata a kgotsofala gore Afidabiti yeo e ngwadilwego ke mokgopedi e tlišetša gabotse gore tlišo e diregile, Maserata o tla dira gore Taelo ya Tšhireletšo e be ya bofelo.

E ka ba go tla ba le Theeletšo ya Semmušo?

Ge e ba Maserata o palelwa ke go tšea sephetho ka ga diafidabiti tšeo a di filwego ka lebaka la dikgakgano tša dintlha magareng ga karolo ya gago le karolo ya Molatofatšwa, mohl. ge e ba go na le thulano mo tshedimošong yeo e filwego ke maloko a mabedi, Maserata o tla fega molato gore go tle go be le theeletšo ya semmušo.

Ka lešatši la Tshoko, maloko ka bobedi a tla swanelwa ke gore a fe bohlatse ka go bolela ka fase ga keno gomme ba botšišwa dipotšišo ke leloko le lengwe. Le ge go le bjalo, molatofatšwa o dumeletšwe fela go botšiša mongongoregi dipotšišo ka moemedi wa gagwe goba Maserata. Maloko ka bobedi ba ka no bitša dihlatse gore di tle di fane ka bohlatse bjo bongwe le bjo bongwe bjo ba ratago go hlatsela taba ya bona ka bjona, mohlala, disetifikitei tša maphelo, direkoto tša bookelo, diswantšho, ditokumente, bj.bj.

Gopola gore go ya ka molao, Lephodisa le swanetše gore le go thuše ka tsela efe goba efe yeo e laeditšwego ka gare ga Taelo ya Tšhireletšo, mohlala ka go tlo tšea ditlabele tša gago, pukwana ya boitsebišo, dipuku tša bana goba diaparano, bj.bj. Ge o ka hwetša lephodisa le sa go tšwele mohola e bile le gana go dirišana le wena go ya le ka Taelo, o ka bega seo go Bolaodi bja go Ikema bja Dingongorego.

Gape gopola gore **ga se mošomo wa Lephodisa** go go thuša ka **go thotha difenišara, dikhomphuthara, dibjana, bj.bj.**

Letšatšikgwedi la Poelo?

Letšatšikgwedi la poelo ke letšatšikgwedi leo le beilwego go fa Kgorotshoko monyetla wa go tlo theeletša Molatofatšwa pele Taelo ya Nakwana ya Tšhireletšo e ka dirwa ya mafelelo.

Go direga eng ka letšatšikgwedi la Poelo?

Mo pele ga Mongongoregi, Molatofatšwa o na le monyetla wa fana ka lehlakore la gagwe la ditaba go Maseterata. Molatofatšwa a ka tsenya Afidabiti ya go ganetšago le dipharwamolato goba a kgopela monyetla wa go tsenya Afidabiti yeo e ganetšanago le dipharwamolato. Dingwalwa tše di tla fiwa wena. Go tloga moo o tla fiwa monyetla wa go fana ka phetolo.

E ka ba Molatofatšwa a ka swarwa ka Taelo ya Tšhireletšo?

Molatofatšwa a ka se swarwe ka tirelo ya Taelo ya Tšhireletšo. Ke fela ka go se latele melao ya taelo moo Molatofatšwa a ka swarwago.

Go se tle Kgorong ya Tsheko?

Se ke ge Molatofatšwa yoo a se go a latela Taelo, a hlotšwe ke go tšwelela pele ga Kgorotshoko ya Bosenyi go tlo arabela ditatofatšo tšeo a pharwago molato ka tšona.

Tlolo ya Taelo ya Tšhireletšo ke eng?

Se se bolela ka nako ya ge Molatofatšwa a hlola ke go latela melawana ya taelo mohl. ge a boeletša mokgwa wa go hloriša woo go ya ka Taelo ya Tšhireletšo yeo a e filwego, o thibetšwe go e dira.

Dintwa tša ka Gae ke eng?

- tšaišo ya mmele

- tlhorišo

- tšaišo ya thobalano

- go tshwenya goba go tšena go bodulo bja mongongoregi ka ntle le tumelelo, moo e lego gore mahlakore bobedi bja wona ga se a hlakanela bodulo

- tšaišo ya maikutlo, mantšu le mogopolo

- tshenyo go ntlo goba dithoto tše dingwe tša mong

- tšaišo ya ekonomi

- maitshwaro afe goba afe a go laola goba a tšaišo go mongongoregi, moo maitshwaro a bjalo a ka hlalago bohloko, goba a ka hlalago bohloko go, polokego, bophelo goba go phela gabotse ga mongongoregi

- tšhošetšo

Bobedi **banna le basadi ba ka bonwa molato** goba ya ba batšwasehlabele ba dintwa tša ka gae.

Ke swanetše go dira eng?

Ge o le motšwasehlabele wa mohuta ofe goba ofe wa dintwa tša ka gae tšeo di filwego ka godimo, ikopanye le Kgorotshoko ya selegae ya Maserata o kgopele thušo ya tšenywa kgopelo ya Taelo ya Tšhireletšo. Mapalane wa Kgorotshoko o tla go thuša ka go tlatša diforomo tše di nyakegago gomme a go iša go Maserata yo a tla go akanya gore o swanetše go fana ka Taelo goba aowa. Dintlha tša kgokagano tša baabi ba tirelo bao ba ka go fana ka keletšo le go go thuša malebana le se di filwe mathomong a Tlhahli ye.

Gopola gore ka nako tša tšhoganešo, tirelo ye e gona diiri tše 24 ka letšatši.

Mapalane wa Kgorotshoko o tla go thuša ka go tlatša diforomo tšeo di hlokegago le go go tliša pele ga Maserata.

Ke Kgorotshoko efe yeo ke swanetšego gore ke ikopanye le yona?

Ikopanye le Kgorotshoko yeo e lego kgauswi le moo o dulago gona goba o šomago gona. Ge e ba o gapeleditšwe go tloga lefelong la gago la bodulo ka lebaka la Tlhorišo gomme o dula go gongwe lebakanyana, o ka ikopanya le Kgorotshoko yeo e lego kgauswi le moo o dulago gona lebakanyana.

Afidabiti ke eng?

Afidabiti ke setatamente seo se dirilwego ka tlase ga kano. Se se ra gore motho yo a dirago setatamente o ikanne go bolela nnete gape o lemoga gore a ka bonwa molato ge go hwetšwa gore diteng (goba dikarolo tša tšona) tša Afidabiti ke maaka. Ke bosenyi go Kgorotshoko ya Molao go dira setatamente sa maaka.

Naa Taelo ya Tšhireletšo ya lebakanyana e tla bolela go reng?

- Taelo ya Tšhireletšo ya lebakanyana e tla kgopela Molatofatšwa (motho yo a dirago tlaišo) gore a se go tlaiše ka tsela yeo e itšego yeo e laeditšwego ka gare ga afidabiti ya gago.
- Molatofatšwa a ka laelwa gore a se ke a tlaiša wena goba bana mmeleng goba ka mantšu.
- Mo mabakeng ao a šiišago, Maserata a ka bona go hlokgala gore a laele Molatofatšwa gore a tšwe ka mo ntlong yeo ba dulago ka go yona mmogo goba a se tsene ka go mafelo a mangwe a lefelo leo go dulwago mmogo ka go lona.
- Ge eba bana ke batšwasehlabele ba tlaišo, Kgorotshoko e ka laela gore Molatofatšwa a se bonane goba a bonane le bana ka tlase ga mabaka a a itšego.
- Kgorotshoko e ka dira taelo ya kimollo ya ka pejana ya tšhelete. Se se ra gore ge eba o hloka go hwetša ditshenyagelelo tša maphelo goba ditshenyagelelo tša bodulo tšeo di tšweletšwego thwii ka lebaka la tlaišo, o swanetše o tšweletše bohlatse bja ditshenyagelelo tšeo di dirilwego gomme o kgopele Kgorotshoko go kgopelo ye.
- Kgorotshoko e ka laela maphodisa go swara sethunya sa Molatofatšwa lebakanyana ge e ba o ile a go tšhošetša ka sona mo bophelong.

Go hwetša ka botlalo mokgwa wa tlaišo ye e itšego yeo o kopanago le yona, Kgorotshoko e tšhepile Afidabiti yeo o e hlama ge o dira kgopelo ya gago. Ka fao o swanetše gore o fe Kgorotshoko tshedimošo ka moka ya maleba ka go Afidabiti ya gago, mohlala, dintlha ka botlalo tša ditiragalo tša tlaišo, letšatšikgwedi le lefelo le mohuta wa tiragalo ya mafelelo.

O ka se nyake tšhelete ya tlhokomelo ya bana go tšwa go kgorotshoko ya Dintwa tša ka Gae. Se se swanetše go dirwa le Kgorotshoko ya Tlhokomelo ya Bana.

Ke dira eng ka Taelo ya Tšhireletšo ya lebakanyana?

Taelo ya Tšhireletšo ya lebakanyana e swanetšwe e fiwe Molatofatšwa ka pele ka mo go kgonegago. O ka se kgone gore wena ka bowena o fe Molatofatšwa Taelo ka ge se se tla be se sa latele tirelo ya nnete go ya ka molao. Ka mantšu a mangwe, go iša Taelo ya Tšhireletšo ya lebakanyana ke maikarabelo a motho yoo e lego mohlankedi wa mmušo, mohl. Lephodisa/Morongwa wa Kgorotshoko/Mapalane wa Kgorotshoko.

O swanetše o go iša Taelo ya Tšhireletšo ya lebakanyana Kantorong ya Morongwa wa Kgorotshoko goba seteišeneng sa maphodisa sa kgauswi le aterese ya molatofatšwa ya bodulo goba ya mošomo. Seteišeneng sa maphodisa, **o kgopelwa go gopola go tšea leina le/goba nomoro ya petšhe ya lephodisa leo o le fago Taelo.** Se se go kgontšha gore o kgone go nyakišiša Taelo ya gago ka morago. Diteišene tše ntši tša maphodisa di na le Mohlankedi yoo a šomago thwii ka ditaba tša dintwa tša ka Gae.

Beakanya le Lephodisa go tlo tšea Pušetšo ya Tirelo (Bohlatse bja Tirelo). Se se hlatsela gore Taelo ya Tšhireletšo ya lebakanyana e dirilwe go Molatofatšwa gape le gore ba e amogelše ka bo bona. Pušetšo ya tirelo e swanetše go romelwa go Mapalane wa Kgorotshoko ka pele ka morago ga tirelo.